

"Естонія" : трилогія "Колодязі".

Кн. 3

Август Демшар

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Хороз Н.С.

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Вони давно планували відвідати місто, але постійно щось стояло на заваді. По-перше, до Івиного народження завжди бракувало грошей — усе, що заробляли, вкладали в будинок. Ще раніше Зоран залишився без роботи, тож доводилося перебиватися Маїною зарплатнею. Навіть якщо вдавалося трохи заощадити, то подружжя обирало для подорожей дешевші та ближчі місцини. То скочили до Істрії, то на два-три дні — до Тоскани. Зрештою, Естонія теж не на іншому кінці світу, але в цю частину Європи людина не мандрує знічев'я. А дарма, на чому зійшлися Зоран і Мая після двох днів, проведених у Таллінні. Місто було справжньою перлиною. Старовинне середмістя із середньовічними фасадами, могутніми мурами, вежами та церквами буквально захопило не лише архітектора Зорана, а й його дружину.

— Яке щастя, що всі зірки зійшлися, — мовила Мая.

Вони крокували вузьким провулком, який полого вів угору. Праворуч тягнувся кам'яний мур кілька метрів завширшки з бійницями та дерев'яною галереєю високо вгорі, ліворуч вишикувалися фасади невисоких будинків: стіни похилені, вікна — маленькі, карнизи — обвислі, а кам'яні портали надточені часом. Будинкам було по п'ятсот і більше років. Усе тут було старе, шляхетно старе, похилене й обвисле, але добре відреставроване й дбайливо доглянуте. І туристичне.

Ятки пропонували сувеніри. Трикотаж зі скандинавським орнаментом, російські матрьошки, надмірно блискучі ікони, плюшеві північні олені, розмальовані горнятка, кавові філіжанки зі всілякими, подекуди досить банальними, мотивами, декоративна керамічна плитка, магніти, брелоки, чохла для телефонів, коркотяги для пляшок тощо.

— Кітч, — пробурчав Зоран, але водночас змушений був визнати, що в усьому цьому крамі все ж є якийсь наліт холодної Скандинавії, з одного боку, та теплого російського фольклору, з

іншого. Було й багато дуже простих, прикрашених лише естонськими національними кольорами сувенірів. Білим, синім і чорним.

Нагорі, на розі, де вуличка виходила на старовинну площу, двоє дівчат в середньовічному одязі на цукрі смажили мигдаль у величезному казані. Крізь вікна корчми на вулицю долинав звук лютні.

Наприкінці вересня тут, на півночі, дні ставали добряче коротшими. Була середина дня, а небо над містом уже тонуло в темну синь. Вуличні ліхтарі засвічувалися і забарвлювали міський краєвид у жовтий колір. Темно-синій і жовтий, теплий і холодний. І Маї, і Зорану вигляд вечірнього Таллінна мав би нагадати «Нічну терасу кав'ярні» Ван Гога, репродукція якої висіла в їхньому передпокої. Щоразу, коли вони поверталися додому і скидали верхній одяг, то вдивлялися в неї. Але їм не спала на гадку картина, вони були геть нечутливими до різноманітних поетичних краєвидів, забарвлених у синьо-жовті кольори. Бо мали зовсім інший клопіт.

Перед Зораном і Масєю відчинилися двері ресторану, звук лютні посилювався і змішався з людською балаканиною. Розперезане товариство висипалося на вулицю і, сміючись, рушило через площу. Спілкувалося німецькою та англійською.

З моря повіяло холодом. Чоловік, який опинився в Таллінні цього пізнього вересневого дня, замерз — зрештою, він же на півночі, — але все одно не хотів повертатися в готельний номер. У повітрі відчувалося щось поетичне. Він почувався серед старих мурів середньовічним трубадуром. Сьогодні, звісно, неможливо достовірно твердити, як насправді почувався трубадур, але талліннському туристу здавалося, що тоді жили без поспіху, у мирі зі світом і з собою.

Маїне зауваження повернуло Зорана до сьогодення. Здивовано глянув на неї.

— Усі зірки зійшлися? — пирхнув він. Дурість. Можливо, посеред цієї середньовічної ідилії і справді зійшлися якісь зірки, але далеко не всі.

Однією зі щасливих зірок могло стати те, що архітектору Зорану Тавчару нарешті усміхнулася удача. Йому та його колезі зі Стокгольма вдалося отримати великий проєкт, який обіцяв кількарічну роботу. У них із Пером були схожі погляди на сучасну архітектуру, тому від роботи отримуватимуть і задоволення. Та й загалом чоловіки у всьому годилися. Позналилися під час навчання, студентське спілкування переросло у професійну співпрацю, а далі в дружбу. Згодом це чоловіче товариство розбавили їхні партнерки, і незабаром Мая та Агнес також зблизилися. Під час минулорічного візиту до Словенії шведська пара запросила словенське подружжя до Стокгольма.

— Приїжджайте на стільки часу, на скільки захочете, — сказав Пер, потискаючи їм руки у холі віденського аеропорту після візиту до Словенії, — увесь поверх нашого скромного будинку у вашому розпорядженні.

Скористатися запрошенням Тавчари змогли лише через добрий рік, до цього Іва була надто маленькою, щоб подорожувати. Загалом Мая була проти передчасних подорожей немовлят, якщо в цьому немає необхідності. Тепер, коли Іві виповнилося майже три і загалом вона була досить дорослою для свого віку, без проблем перенесла політ. Ба більше, у затишному й теплому домі Агнес і Пера Шевалів та їхнього дев'ятирічного сина Мікаеля на околиці Стокгольма трирічна дівчинка почувалася настільки по-домашньому, що її батьки прийняли несподіване рішення скочити на два дні до Таллінна, який мав славу справжньої архітектурної перлини.

— Ганьба, що ви там ще не були, — мовив Пер, проводжаючи їх до порома. — Щодо Іви не турбуйтеся. Ви ж бачили, їх із Міком

можна залишити самих, і вони навіть не помітять, що нас немає.

Це правда, Мая більше переймалася розлукою з донькою, ніж маленька Іва, яка майже не помітила відсутності батьків. Мама воліла б узяти її із собою, їй здавалося, що ще занадто рано розлучатися з дитиною, зрештою, ще донедавна вона хоч і зрідка, але годувала її грудьми.

Проте цей крок слід було зробити. Не через красу Таллінна, а через стосунки Маї і Зорана, які вони саме збиралися розірвати.

Менше години тому вони так кричали одне на одного в готельному номері, що їх було чути на весь поверх, а тепер ще й це, подумав Зоран. Які зірки? Його ніздрів торкнувся запах смаженого мигдалю на цукрі.

— Ага, он звідки та солодкість у твоєму голосі, — мовив він.

Цей привід для примирення був не дуже обнадійливим, їхнім стосункам не допомогло б навіть щось значно приємніше. Можливо, кілька днів тому вони ще сподівалися, що спілкування під стріхами середньовічного міста їм допоможе, але візит до Таллінна лише поглибив кризу.

Мая прикусила язика і мовчала. Це не має сенсу. Зоран витяг з кишені альбом для малювання і зосередився на склепінні, жінка ж звернула до яток. Відволіктися від незлагоди із партнером спробувала думкою про дитину. Вона вибрала кілька даруночків для Іви, серед іншого знайшла дуже красивий комплект — зимову шапку та шарф. Коли уявила доню в тому одязі, її очі засльозилися. Колір обрала темно-червоний — ця барва Іві дуже пасує, — а от щодо орнаменту вагалася. Не могла обрати між Санта-Клаусами на саннях, мумі-тролями, що тримаються за руки, та композиції оленят і сніжинок. Зрештою зупинилася на оленятах. Виходячи з ярмарку, зиркнула на годинник. Ще неповні двадцять дві години — і вони сядуть на пором та припинять ці тортури.

Невідомо, що зруйнувало шлюб Зорана і Маї Тавчарів, бо жодних зовнішніх тріщин помітно не було. Зоранові батьки, з якими подружжя мешкало під одним дахом у напівпорожньому, по-своєму ідилічному селі з іще більш ідилічною назвою Колодязі на схилах Погор'я неподалік від Марибора, напевно, їх помітили б. У сина, невістки і довгоочікуваної онучки все було гаразд. У фінансовому плані їм велося дедалі краще, перспективи були ще мальовничішими, Пер і Зоран все сміливіше розмірковували про заснування міжнародного архітектурного бюро. Мая вже віддавна була задоволена своєю роботою, а Іва з'явилася як вишенька на торті. «Ті молоді» Тавчари були ідеальною і щасливою сім'єю.

— Але інколи таке трапляється, — сказав Зоранів батько дружині, повертаючи зі стоянки на жваву дорогу. Вони щойно посадили сина, невістку та онуку в літак до Стокгольма. Перед від'їздом Зоран натякнув батькові, що його шлюб з Масєю тріщить по швах і що вони вирушили у подорож з надією налагодити стосунки.

— Мусить бути якась причина, — наполягала дружина.

— Не обов'язково.

Зоранів батько мав слушність. Іноді у стосунках начебто немає жодних негараздів, просто виявляється, що людина, з якою вирішили жити, не така, як ви очікували. Ви рідко відкриваєте в партнері чи партнерці нові риси, тому стосунки занадто швидко перетворюються на рутину. Рутину трансформується у марудність, яка переростає в нудьгу, нудьга породжує розчарування, і врешті людину затоплює відчай. Зоран не так уявляв собі життя. Йому лише тридцять років, у нього попереду більша частина життя, а він уже розчарований, зневірений і втомлений від усього. А в миті, як оця, коли думає про власну смерть, то не вважає її чимось жахливим, йому в буквальному сенсі байдуже, житиме він чи ні. Це жахає. Життя людині дається лише одне, воно коротке і

швидкоплинне, якщо не бути обережним, воно просто вислизне крізь пальці, а перескладання іспиту немає. Кожен день мав би бути суцєю радістю від того, що ти живий, що можеш дихати, бачити, відчувати запахи навколишнього світу. А не ось так. Гріх так зневажати життя. Добре, що хоч є дитина, яка не дає кинутися під потяг.

Такі думки роїлися в Маїній голові, коли 27 вересня 1994 року о 17:30 вона, змішавшись із натовпом інших пасажирів, рушила до порома. З чоловіком, який спотикався з напівпорожньою сумкою на рамені, Мая крокувала коридором таллінського портового терміналу В, який вів до одного із входів на величезний пором. Звідти не було видно судна, але раніше, коли таксі привезло подружжя у гавань, воно було там і вабило зір. Велика, могутня біла маса з кількома поверхами кают, великим синім написом «ESTLINE» збоку і широко розкритою пащею. Пором мав піднятий дзьоб, і автомобілі, вантажівки та автобуси зникали в зяючій дірі.

До відправлення залишалася ще добра година. Триденна поїздка Тавчарів до Таллінна добігала жалюгідного кінця. Саме місто надихало, але, на жаль, остаточно поховало їхній шлюб серед своїх могутніх мурів. Як тільки повернуться додому, Мая збере речі, по-дружньому попрощається зі свекром і свекрухою, забере Іву й піде. Коли подружжя вчора вночі змусило себе поговорити в готельному номері і зійшлося щодо розлучення, то нарешті перевело дух. Середньовічні мури, можливо, таки народили щось хороше.

Приречені на спільне перебування у тісній корабельній каюті глибоко в надрах великого судна, Зоран і Мая провели вечір окремо: він — за барною стійкою одного з корабельних барів, вона блукала крамницями, що їй невдовзі набридло. Для доньки подарунки придбала, інші ж їй не цікавили. Щоправда, як знак уваги слід було якісь дрібнички підібрати і для Агнес та Пера, аби бодай щось

привезти їм із подорожі, але жінка не змогла себе до цього змусити. Її дратували люди, які штовхалися, захоплені мандрівкою. Мая ступила в коридор, який вів до їхньої каюти. За межами головного дійства мало б бути тихіше, але й тут виявилось людно. З каюти, що була навпроти їхньої, вийшла огрядна жінка й наштовхнулась на Маю. За жінкою бігли двоє дітей та несамовито кричали й пищали. А від вусатого чоловіка, який відмикав сусідню каюту й витріщався на Маю, тхнуло потом і тютюном. Випадкові, Богу душу винні пасажери здавалися їй причетними до її нещастя. Найкраще сховатися в каюті.

По одинадцятій повернувся Зоран. Від нього відгонило пивом, але він не був п'яний. Чоловік та дружина уникали поглядів одне на одного, мовчки стояли рядочком у вузькій ніші ванної. Потому лягли, деякий час вдавали, що читають, а тоді одне за одним вимкнули світло і спробували заснути. Море було неспокійним, бризки вдарили в ланцюг кают, судно хиталося туди-сюди, що, зрештою, заколисало їх.

Незадовго до першої години ночі Маю розбудив металевий тріск. Спершу вона подумала, що вусань у сусідній каюті впав з полиці. Або зламалося ліжко під тією огрядною жінкою. Прислухалась і почула, що в коридорі щось відбувається. Зиркнула на годинник, було 00:55. О першій годині ночі між каютами мало би бути тихо, їхній коридор був досить далеко від зони барів та кав'ярень. До Маї долетіла гучна розмова й тупіт ніг повз їхню каюту. Щось відбувалося. Знову почувся тріск. Гучний, жахливий удар. Здавалося, ніби хтось вгativ величезною булавою по борту судна. Підлога під Маїними ногами задвигтіла. Щось не те. Їй стало страшно. Вона простягнула руку й схопила чоловіка за плечі.

— Зоране! — гукнула. — Прокидайся, щось трапилось!

Пором «Естонія» був завдовжки 155 метрів, мав дев'ять палуб та тристатонний дедвейт, на ньому могли вміститися 2000

пасажирів і майже 500 автомобілів. Він належав шведсько-естонській судноплавній компанії «Estline». На цьому поромі пливли Мая та Зоран Тавчари й були приблизно на півдорозі від Таллінна до Стокгольма. «Естонія» пробивалася крізь потужний шторм, який насправді не був чимось особливим, усього лиш одним із багатьох, які лютують у Балтійському морі восени. Усі пороми курсували за розкладом, надзвичайний стан через негоду не оголошували. Висота хвиль сягала чотирьох-шести метрів, однак для такого великого судна це не було чимось надзвичайним. Але не цього разу.

Перший удар, що розбудив Маю, спричинила потужна хвиля, яка вдарила у відкидну надводну носову частину судна. Серія випадковостей і помилок призвели до того, що механізми, які утримували носовий візор, послабилися і почати тріскати. Візор почав хитатися й тертися об край корпусу корабля. Ставав дедалі хиткішим і вразливішим. Протягом наступних десяти хвилин хвилі, які вдарилися в нього, поступово здирали його з порома. На той час люди, які перебували всередині судна, вже здогадувались, що відбувається щось жахливе. Тріщав, стогнав і трясся весь корпус корабля. О 01:15, через двадцять хвилин після першого удару, візор судна відвалився і потонув у глибинах, а через автомобільну палубу всередину порома безперешкодно потрапила величезна кількість води. Судно почало швидко нахилитись і менш ніж через годину перекинулося на бік. О 01:50 «Естонія» зникла з екранів радарів.

Уночі, проти 28 вересня 1994 року, в холодних водах пізньоосіннього Балтійського моря, сталася одна з найжахливіших кораблетрощ усіх часів і, безперечно, найбільша в європейських водах. Під час розслідування катастрофи було встановлено, що причиною аварії стала невідповідна конструкція носової частини корабельного візора — судно призначалося для плавання в менш бурхливих місцевих водах, додався ще й людський чинник,

нерішучі дії екіпажу після першого удару, після якого все й почалося. У кораблетрощі загинули 853 людини. Врятовано 138. Більшість не витримали переохолодження, оскільки на момент аварії температура води сягала 10 градусів за Цельсієм. Із тих, хто вижив, завдячували своїй добрій фізичній формі. Урятувалися лише семеро людей, старших за п'ятдесят п'ять років, усі ж пасажирів віком до дванадцяти років загинули. Було знайдено лише 94 тіла, решта назавжди залишаться в пастці корпусу корабля, що лежить на дні Балтійського моря. Влада Швеції та Естонії захистили його від потенційних грабіжників, скинувши на нього тисячі тонн каміння через кілька місяців після аварії, перетворивши уламки корабля на крижану підводну гробницю.

Загинули й Івині батьки. Попри те, що були по вуха ситі одне одним і ще кілька годин тому з нетерпінням чекали моменту, коли нарешті зможуть розійтися різними дорогами, жахіття останніх хвилин вони зустріли в міцних обіймах. У смертельному страху притиснулися одне до одного, великі сльозини текли по їхніх щоках. Коли крижана вода поглинала їх, Зоран щосили притискав Маїну голову до своїх грудей, а вона міцно тримала його за талію. У думках також об'єдналися. Обоє померли з думками про маленьку, золоту, невинну, як сльоза, донечку Іву.

...

Далі — у повній книжці «"Естонія" : трилогія "Колодязі". Кн. 3».

nashaknyga.com.ua